

Poradnia prawna

Sekcja prawa karnego

SSP

Zajęcia nr 4:

Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu
powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji.

Środki przymusu procesowego.

MGR BŁAŻEJ BOCH

KATEDRA POSTĘPOWANIA KARNEGO

WYDZIAŁ PRAWA, ADMINISTRACJI I EKONOMII

UNIWERSYTET WROCŁAWSKI

Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu

Rodzajowym dobrem chronionym czynów stypizowanych w rozdziale XX KK w ujęciu większości doktryny jest bezpieczeństwo powszechne, czyli bezpieczeństwo przed zagrożeniem dla życia lub zdrowia większej, przy czym nieoznaczonej z góry, liczby osób lub mienia w wielkich rozmiarach (*Marek*, Kodeks karny, 2010, s. 399–400; *R.A. Stefański*, w: *Wąsek* (red.), Kodeks karny, t. 1, 2006, s. 451–453; inaczej *K. Buchała*, Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu, s. 191 i n.). *G. Bogdan* wskazuje, że racją wyodrębnienia przepisów jest specyficzny charakter **ataku** na dobra prawne, zaś ochrona zostaje przesunięta na wcześniejszy etap, charakteryzujący się wywołaniem zagrożenia dla zróżnicowanych dóbr, spośród których na pierwszy plan wysuwa się życie i zdrowie oraz mienie, zaś bezpieczeństwo powszechne rozumieć należy jako stan, w którym wartościom tym nie zagraża bezprawna ingerencja (*tenże*, w: *Zoll* (red.), Kodeks karny, t. 2, 2006, s. 402–403).

Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu

Zdaniem *G. Bogdana* niebezpieczeństwo należy rozumieć jako "powstanie sytuacji, która w drodze dalszych dynamicznych przekształceń doprowadzić może do powstania zmian w świecie realnym, które podlegają negatywnej ocenie z punktu widzenia społecznie akceptowanego wzorca" (tenże, w: *Zoll* (red.), Kodeks karny, t. 2, 2006, s. 403). Jako kryteria **powszechności** zagrożenia wskazuje się znaczną i niespersonifikowaną grupę osób bądź konkretną **liczbę podmiotów**, od której rozpoczyna się **powszechność** niebezpieczeństwa. Jak stwierdza *A. Marek*, powszechność jest pojęciowym przeciwieństwem zagrożenia indywidualnego, które obejmuje ściśle określone osoby bądź przedmioty, a kryterium rozróżniającym jest wskazanie m.in. w art. 163 § 1 KK na zagrożenie życia lub zdrowia **wielu osób** albo **mienia w wielkich rozmiarach** (*Marek*, Kodeks karny, 2010, s. 400).

Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji

Rozdział XXI KK stanowi w pewnym stopniu kontynuację rozdziału XX KK (zob. Uzasadnienie, pkt 1). Obejmuje zachowania zagrażające bezpieczeństwu w komunikacji, co według dominującego poglądu należy uznać za **rodzajowe dobro chronione**. Innego zdania jest *G. Bogdan*, który, podobnie jak w wypadku dobra rodzajowego z rozdziału XX KK, uważa, że przesłanką wyodrębnienia tej grupy przepisów jest "sposób zamachu na dobro prawne, a nie sam charakter owego dobra". Bezpieczeństwo w komunikacji jest jedynie postulowanym stanem, charakteryzującym się brakiem zagrożeń dla dóbr, przede wszystkim życia i zdrowia, w dalszej kolejności mienia. To te wartości są chronione przez normy zawarte w rozdziale XXI KK (*tenże*, w: *Zoll* (red.), Kodeks karny, t. 2, 2006, s. 442). Wydaje się, że bezpieczeństwo w komunikacji można uznać za samoistne dobro chronione w tym znaczeniu, że bezpieczeństwo ruchu jest wartością, która służy ochronie życia i zdrowia jego uczestników, a także mienia. Ruch powinien być bezpieczny nie dla samej idei bezpieczeństwa, ale ze względu na zagrożenie dla wspomnianych dóbr, jakie niesie ze sobą zachowanie sprzeczne z zasadami bezpieczeństwa w ruchu.

Spośród nowelizacji rozdziału XXI KK najważniejszą było dodanie w 2000 r. art. 178a KK, penalizującego prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości lub odurzenia, karanego wcześniej w ramach wykroczenia z art. 87 KW.

Kazus nr 1

Zasadnicza problematyka:

spowodowanie niebezpiecznego zdarzenia zagrażającego życiu lub zdrowiu wielu osób albo mienia w wielkich rozmiarach.

Kazus nr 1

Zdarzenie zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób wówczas gdy istnieje realne niebezpieczeństwo utraty życia lub doznania uszczerbku na zdrowiu przez co najmniej 10 osób. Ustawodawca w prawie karnym posłużył się pojęciami „kilka” (art. 301 § 1-2) i „wiele”(art. 140 § 2 i art. 300 § 3) – (Komentarz do KK pod red. M. Filara wyd. 1 str. 635).

Wiele obejmuje więcej niż dziewięć, a więc nie mniej niż dziesięć. Znamię to zatem musi dotyczyć większej liczby osób niż kilka (wyrok SA w Lublinie z 2 lutego 2004r., II Aka 421/03, Prok. I Pr. 2004, nr 11-12, poz.24 doatek).

Kazus nr 1

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2003 r., sygn. I KZP 49/02

Zawarte w dyspozycji art. 163 § 1 k.k. znamię „mienie w wielkich rozmiarach” odnosi się do cech przestrzennych substancji materialnej objętej zagrożeniem - nie wyraża natomiast warunku odpowiedzialności w postaci określonej wartości tego mienia. Wartość mienia zagrożonego spowodowanym przez sprawcę zdarzeniem, określonym w tym przepisie - podobnie jak inne cechy indywidualizujące czyn - ma wpływ na ocenę stopnia jego społecznej szkodliwości.

Kazus nr 2

Zasadnicza problematyka:

- 1) wypadek komunikacyjny;
- 2) uczestnik ruchu drogowego.

Kazus nr 2

Na gruncie art. 145 KK z 1969 r. wystąpiła różnica poglądów co do tego, kto może być podmiotem tych przestępstw. Problem ten nie stracił na aktualności także na tle nowego uregulowania. Przyjmowano, że krąg podmiotów tego przestępstwa został ograniczony do osób uczestniczących w ruchu, gdyż przepis wskazuje, że sprawcą jest ten, kto narusza zasady bezpieczeństwa w ruchu, a to może uczynić tylko osoba, którą one obowiązują. Osoba nie uczestnicząca w ruchu, np. rzucająca kamieniami w przejeżdżający pojazd w razie spowodowania skutków opisanych w tym przepisie, ponosić może odpowiedzialność za przestępstwo skutkowe, np. z art. 156 § 2 lub 157 § 3 KK (*M. Olszewski*, Ochrona bezpieczeństwa drogowego w nowym kodeksie karnym, *Pal* 1970, Nr 4, s. 38; *K. Buchała*, Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu..., s. 26 i 87; *tenże*, [w:] *Bogdan, Zoll*, Kodeks karny, t. II, 2008, s. 441; *E. Szwedek*, Wypadek drogowy, *NP* 1973, Nr 12, s. 1730; *Marek*, Kodeks karny, 2010, s. 418).

R. A. Stefański, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018, *Legalis* – rozważania na kolejnych slajdach również pochodzą z tego źródła.

Kazus nr 2

Prezentowano też pogląd, że podmiotem tych występków może być każdy, kto dopuszcza się naruszenia zasad bezpieczeństwa w ruchu jako reguł określających warunki bezpieczeństwa ruchu [J. Bafia, Ochrona bezpieczeństwa ruchu lądowego, wodnego i powietrznego w projekcie kodeksu karnego i w projekcie prawa o wykroczeniach, NP 1969, Nr 2, s. 187.

Pogląd ten słusznie zyskał akceptację w orzecznictwie Sądu Najwyższego (wyr. SN z 26.9.1972 r., V KRN 379/72, OSNKW 1973, Nr 1, poz. 9; wyr. SN z 17.1.1973 r., Rw 77/72, OSNPG 1973, Nr 6, poz. 71). Organ ten stwierdzał, że: „Podmiotem przestępstwa drogowego może być każdy uczestnik ruchu, a także inna osoba zobowiązana do zapewnienia bezpieczeństwa ruchu pojazdów, do troszczenia się o konserwację i naprawę szlaków komunikacyjnych oraz o ich właściwe oznakowanie i odpowiednią sygnalizację. Podmiotem takiego przestępstwa może być również każdy sprawca zamachu na bezpieczeństwo ruchu”. (...) "Zasady bezpieczeństwa w ruchu lądowym mogą być naruszone przez bezpośrednich użytkowników dróg (uczestników ruchu) takich jak: kierowcy, rowerzyści, woźnice, osoby prowadzące czy pędzące zwierzęta, piesi poruszający się po miejscach, na których odbywa się ruch pojazdów itp. Wszystkie te osoby obowiązują znajomością zasad bezpieczeństwa w ruchu”.

Kazus nr 2

Zasadnie przyjmuje się w orzecznictwie, że: „Sprawcą wypadku może być nie tylko kierujący, ale też osoba, która w jakikolwiek sposób zaimplementowała wolę, aby kierujący prowadził pojazd naruszając zasady bezpieczeństwa w ruchu i w efekcie powodując skutek opisany w art. 177 § 2 KK. Odpowiedzialność takiej osoby opiera się na konstrukcji tzw. sprawstwa rozszerzonego” (wyr. SA we Wrocławiu z 24.8.2016 r., II AKa 201/16, niepubl. z glosą krytyczną *K.J. Pawelca*, PnD 2017, Nr 3, s. 51–57).

Kazus nr 3

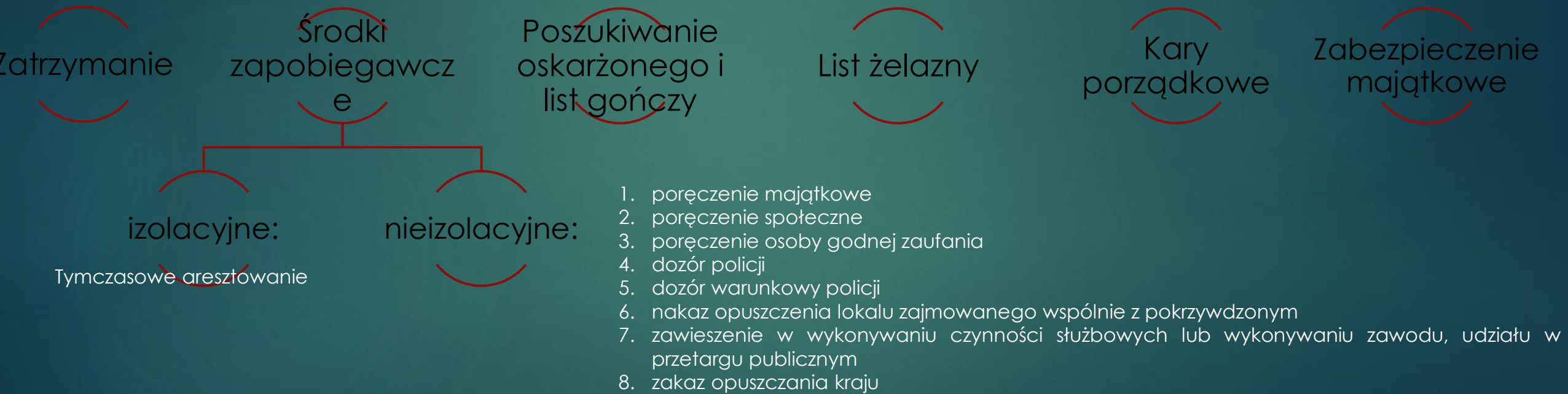
Zasadnicza problematyka:

- 1) wypadek komunikacyjny;
- 2) prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości;
- 3) związek przyczynowy między obrażeniami ciała a naruszeniem zasad bezpieczeństwa w ruchu lądowym.

Środki przymusu procesowego

Katalog środków przymusu w kpk (dział VI)

Katalog środków zapobiegawczych

Izolacyjne

- Tymczasowe aresztowanie

Nieizolacyjne

- poręczenie majątkowe
- poręczenie społeczne
- poręczenie osoby godnej zaufania
- dozór policji
- dozór warunkowy policji
- nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym
- zawieszenie w wykonywaniu czynności służbowych lub wykonywaniu zawodu lub ubiegania się o zamówienia publiczne
- zakaz opuszczania kraju

Stosowanie środków zapobiegawczych

- ▶ Wyróżnia się dwie przesłanki stosowania środków zapobiegawczych:

1. ogólna – art. 249 § 1
2. szczególne – art. 258

Aby w konkretnej sytuacji można było stosować środki zapobiegawcze, konieczne jest zaistnienie przesłanki ogólnej i co najmniej jednej przesłanki szczególnej.

- ▶ Przesłanki stosowania środków zapobiegawczych można podzielić na pozytywne i negatywne.
- ▶ **Przesłanki negatywne** to brak dowodów wskazujących na istnienie przesłanek ogólnej lub szczególnej. Np. brak dowodów pozwalających na przyjęcie, że istnieje duże prawdopodobieństwo popełnienia czynu przez oskarżonego lub brak dowodów wskazujących na obawę ucieczki lub ukrycia się oskarżonego.
- ▶ Art. 259 k.p.k. – zakazy stosowania tymczasowego aresztowania.

Tymczasowe aresztowanie

Tymczasowe aresztowanie to **pro wizoryczne pozbawienie wolności oskarżonego, celem zabezpieczenia warunków prawidłowego toku postępowania**. Może nastąpić gdy – zgodnie z art. 249 § 1 k.p.k. zachodzi duże prawdopodobieństwo popełnienia przez niego czynu zabronionego. Oprócz przesłanki ogólnej, muszą zostać spełnione dodatkowe warunki:

1. **zachodzi uzasadniona obawa ucieczki lub ukrywania się oskarżonego**, zwłaszcza wtedy, gdy nie można ustalić jego tożsamości albo nie ma on w kraju stałego miejsca pobytu;
2. zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony będzie nakłaniał do składania fałszywych zeznań lub wyjaśnień albo w inny bezprawny sposób utrudniał postępowanie karne – **obawa matactwa**
3. oskarżonemu zarzucono popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, albo którego sąd pierwszej instancji skazał na karę pozbawienia wolności nie niższą niż 3 lata;
4. wyjątkowo, można stosować tymczasowe aresztowanie, gdy zachodzi **uzasadniona obawa, że oskarżony, któremu zarzucono popełnienie zbrodni lub umyślnego występku popełni przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu powszechnemu, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził** tzw. areszt prewencyjny

Kazusy

Kazus nr 1

Zasadnicza problematyka:

- 1) zasadność zastosowania środka zapobiegawczego;
- 2) przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania,
- 3) możliwość zastosowania tymczasowego aresztowania w sytuacji, gdy podejrzany odbywa karę pozbawienia wolności w innej sprawie;
- 4) samodzielność przesłanki z art. 258 § 2 k.p.k.

Kazus nr 1

Zwróć uwagę na:

- 1) uchwałę SN z dnia 19 stycznia 2012r., I KZP 18/11, LEX nr 1102081;
- 2) postanowienie SA w Krakowie z dnia 5 maja 2016r., II AKz 151/16, LEX nr 2031143;
- 3) J. Skorupka, *Glosa do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – Izba Karna z dnia 19 stycznia 2012r., I KZP 18/11*, *Orzecznictwo Sądów Polskich* 2012, nr 7-8, s. 546-549;
- 4) J. Skorupka, *O niekonstytucyjności art. 258 § 2 k.p.k.*, *Państwo i Prawo* 2018, nr 3, s. 5-18.

Kazus nr 2

Zasadnicza problematyka:

- 1) przedłużanie tymczasowego aresztowania;
- 2) zwrot sprawy prokuratorowi na podstawie art. 344a § 1 k.p.k.;
- 3) właściwość Sądu do przedłużenia tymczasowego aresztowania w przypadku zwrotu sprawy prokuratorowi do uzupełnienia postępowania przygotowawczego z uwagi na jego istotne braki

Kazus nr 2

Zwróć uwagę na:

Uchwała SN – Izba Karna z dnia 20 października 1997r., I KZP 27/97,
Legalis nr 31697

Teza: „Sądem właściwym do przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania trwającego dłużej niż rok, ale nie przekraczającego okresów, o których mowa w art. 222 § 3 k.p.k. <obecnie art. 263 § 3 k.p.k.>, jest sąd, przed którym toczy się postępowanie także wtedy, gdy równocześnie podejmuje decyzję o zwrocie sprawy prokuratorowi do uzupełnienia postępowania przygotowawczego”.

Kazus nr 3

Zasadnicza problematyka:

- 1) przesłanki stosowania środków zapobiegawczych, ze szczególnym uwzględnieniem tymczasowego aresztowania;
- 2) przesłanka ogólna stosowania środków zapobiegawczych;
- 3) przesłanka z art. 258 § 2 k.p.k. a czyn zarzucony podejrzanemu.

Kazus nr 3

Zwróć uwagę na:

- 1) art. 249 § 1 k.p.k.;
- 2) postanowienie SA w Lublinie z dnia 13 maja 2009r., II AKz 272/09 (zbiór orzeczeń ze środków przymusu – teza nr 3);
- 3) postanowienie SA w Warszawie z dnia 11 sierpnia 2009r., II AKz 1006/09 (zbiór orzeczeń ze środków przymusu – teza nr 4);
- 4) postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 16 maja 2018r., II Akz 307/18 (zbiór orzeczeń ze środków przymusu – teza nr 8);

Kazus nr 3

- 5) art. 258 § 2 k.p.k.
- 6) postanowienie SA w Katowicach z dnia 18 lutego 2009r., II AKz 110/09 (**zbiór orzeczeń ze środków przymusu – teza nr 5**) – teza kontrowersyjna;
- 7) uchwała SN, I KZP 23/10 **zbiór orzeczeń ze środków przymusu – teza nr 6**) – teza przeciwna do poprzedniego orzeczenia;
- 8) Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi - II Wydział Karny z dnia 25 marca 2014 r., II AKa 6/14, Legalis nr 831413

Teza: „*Dostateczne uprawdopodobnienie stanowi niewątpliwie niższy stopień prawdopodobieństwa popełnienia zarzucanego czynu niż duże prawdopodobieństwo, o którym mowa w przepisie art. 249 § 1 KPK*”.

Kazus nr 4

Zasadnicza problematyka:

- 1) środki zapobiegawcze izolacyjne i nieizolacyjne;
- 2) art. 258 § 2 k.p.k. jako przesłanka szczególna tymczasowego aresztowania po wydaniu wyroku przez Sąd I instancji;
- 3) możliwość jednoczesnego stosowania tymczasowego aresztowania i środków nieizolacyjnych.

Kazus nr 4

Zwróć uwagę na:

- 1) Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 14 maja 1996 r., II AKz 387/96, Legalis nr 41693

Teza: „Z brzmienia art. 225 k.p.k. <obecnie podobne, choć nie takie same brzmienie ma art. 257 § 1 k.p.k.> wynika, że stosowaniu najsurowszego środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania przeciwstawiono możliwość stosowania jednego ze środków łagodniejszych lub obu tych środków łącznie. Oznacza to z kolei, iż tymczasowe aresztowanie nie może współistnieć z innym środkiem zapobiegawczym, do których to środków należy poręczenie majątkowe”.

Kazus nr 4

2) Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego - Izba Karna z dnia 22 stycznia 2003 r., I KZP 36/02, Legalis nr 55868

Teza: „Zastosowanie wobec oskarżonego, względem którego jest już stosowane poręczenie majątkowe, środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania bez zawarcia w postanowieniu wzmianki o uchyleniu poręczenia majątkowego albo o jego zmianie na tymczasowe aresztowanie, wywołuje ten skutek, że stosowane poręczenie majątkowe ustaje z chwilą rozpoczęcia efektywnego wykonywania tymczasowego aresztowania, tj. z chwilą osadzenia oskarżonego, a nie z chwilą wydania lub uprawomocnienia się postanowienia o zastosowaniu tego środka”.

Kazus nr 5

Zasadnicza problematyka:

- 1) ukrywanie się podejrzanego;
- 2) zawieszenie postępowania;
- 3) możliwość stosowania środków zapobiegawczych w trakcie zawieszenia postępowania;
- 4) list gończy.

Kazus nr 6

Zasadnicza problematyka:

- 1) przedłużanie tymczasowego aresztowania – art. 263 k.p.k.;
 - 2) kaskadowość terminów przedłużenia TA;
 - 3) dodatkowe przesłanki przedłużenia TA;
 - 4) nadmierne korzystanie z uprawnień procesowych.
- ▶ Zwróć uwagę na: II AKp 8/10 postanowienie SA w Katowicach z 27 stycznia 2010r., LEX nr 574486 – teza nr 14 w zbiorze orzeczeń.